

skopje

izložbe u muzeju savremene umetnosti u skopju

Već tradicionalnu izložbu poklonjenih dela, Muzej savremene umetnosti u Skopju priredio je u okviru ovogodišnjeg Susreta solidarnosti. Predstavljajući manji izbor između nekoliko stotina umetničkih dela dobijenih u toku jedne godine (26 juli 1965 — 26 juli 1966) izložba je prikazala slike, skulpture (Sobranje SRM) i grafike (Salon Muzeja), dela velikog broja umetnika iz raznih zemalja celog sveta. Akcija poklanjanja likovnih dela ovoj instituciji nosi posebna obeležja. Muzej pristupa neposrednom kontaktu sa umetnicima čije stvaralaštvo znači određenu likovnu vrednost ili koje može da predstavlja elemenat u građenju fizionomije njegove kolekcije. U tom odnosu je daleko prevaziđen običan izraz solidarnosti u nesreći Skopja. Svaki akt poklanjanja poklapa se sa nastojanjem da Muzej u Skopju ostvari zajedničku želju plemenitog susreta i takmičenja umetnika različitih sredina u oblikovanju jedne ustanove čiji je cilj rad na izgrađivanju vizuelne kulture naše sredine, adekvatne našem vremenu. Nesumnjivo, poklonjena dela su raznolika i po opštim likovnim nastojanjima i po vrednostima koje su sadržane u njima. Na poslednjoj izložbi posebno treba naznačiti ostvarenja umetnika iz Francuske: Žan Mesažijea, Zao Vu-ki-a, Marija Prasinosa, Pjera Osijasona, Vostana, Fransoa Stalija, Rene Alija, Masona itd. Italija je bila zastupljena delima Đetulija Alvijanija i Alberta Buriija, a Amerika ostvarenjima Aleksandra Kaldera, Krombaha, Kasarele, Šermana itd. Od jugoslovenskih umetnika na ovoj izložbi bila su među ostalima prikazana dela Veličkovića, Bernika, Čelića, P. Milosavljevića, Lubarde, Glihe, Šuštaršića, Šijakovića, Avramovskog, Hadži Boškova, Neškovića, Đordieva, Kunoskog, Čemerskog, Velkova itd. Grafički deo ove izložbe (Salon Muzeja) predstavljao je jedan mali presek aktuelnih nastojanja u grafičkoj umetnosti danas. Najveći broj zastupljenih umetnika učesnici su brojnih bijenala u Ljubljani.

Izložba 65 slika sa Majskeg salona u Parizu Muzej u Skopju je takođe priredio u okviru Susreta solidarnosti. Prikazano je po jedno delo 65 učesnika u ovogodišnjoj izložbi svakako najznačajnijeg francuskog salona. Nastala u teškim danima poslednjeg rata, ideja o formiranju Majskeg salona u Parizu ostvarena je u oslobođenoj Francuskoj. Majskeg salon, među čijim osnivačima srećemo imena Gastona Dila, Manesijea, Pinjona, Adama, Le Moala, Kasua, Bernar Dorivala, itd. a koji je počastvovan postojanim učešćem Pabla

muzej na savremena umetnost

Deset nagrađenih i otkupljenih idejnih projekata sa poljskog nacionalnog konkursa za zgradu Muzeja savremene umetnosti u Skopju, 30. VI—7. VII. 1966.

»Poklonjena dela 26 juli 1965—26 juli 1966«, 26. VII—15. VIII. 1966, slike, skulpture i grafike.

»65 Slika sa majskeg salona u Parizu«, 26. VII—15. VIII. 1966, slike, skulpture i antiskulpture.

Deset američkih pop-art umetnika. 5—20. IX. 1966, grafika na svilotisku i litografije.

Zlatko Prica, 25. IX—16. X. 1966, slike.

umetnička galerija

Dimitar Avramovski Pandilov, 26. VII—15. IX. 1966, slike, akvareli i crteži.

radnički univerzitet

Gligor Čemerski, septembar 1966, slike i gvaševi.

Pikasa, sa svakom je godinom postojao reprezentativna panorama i fokus umetničke realnosti naše epohe; zbir svega onog što je u njoj dinamično ili živo — u rasponu od Pikasa do najmlađe generacije. Retko je koja izložba nastojala tako uporno da različite tendencije datog trenutka našeg veka svede na jedan opšti, jedinstveni estetički imenitelj. Otvoren za sve što je živo, lucidno, stvaralačko, on je ostao otporan prema opsenama masovnosti, otvoren za ono što je izgledalo u datom trenutku neosporno autentično stvaralaštvo: neusiljeni liberalizam u pogledu shvatanja i opredeljenja praćen je velikim nastojanjem ka strogosti u pogledu vrednosti. To su osnove dosadašnje vitalnosti (u kojoj se ipak sada oseća zamor), to su i činitelji međunarodnog ugleda ove manifestacije. Učešće i podrška mnogih najvećih umetnika, pisaca i kritičara, oformilo je Salon u sintezu nekih vrhunskih i najaktuelnijih nastojanja u savremenoj umetnosti. Ali ova je manifestacija ipak najbolje izražavala stanje unutar Ecole de Paris, tog mozaika stvaralaštva umetnika sa svih kontinenata, koji žive i stvaraju u Parizu. 65 dela prikazanih u Skopju, više daju mnoge oznake savremene svetske likovne panorame, onako kako se ona oblikuje u Francuskoj. Unutar ovog preseka savremene likovne umetnosti bila su implicitno prisutna i neka njena posebna istorijska poglavlja, tako na primer grupa Cobra, čiji su nekoliko predstavnika: Apel, Alešinski, Linstrom, Jorn, Duse učestvovali na ovoj izložbi. Unutar različitih formi apstraktne umetnosti isticala su se dela Poljakova, Klavea, Mihajlovića, Šnajdera, Mesažijea, Zao Vu Kija, Marfenga, Tapijasa itd. U nastojanjima na rasponu od nadrealizma, pa preko nove figuracije do neodadaizma, treba naznačiti učešće Men Reja, te velike figure savremene umetnosti jednog od kreatora duhovne klime dadajzma, a pokraj njega: Mata, Baja Kutoa, Labisa, Kremoninija itd. Organizovana na inicijativu nekih darodavaca Muzeja u Skopju i uz neobično široku saradnju Organizacionog komiteta Majskeg salona, izložba je kasnije prenetu u Beograd, u Muzej savremene umetnosti.

Dimitar Avramovski — Pandilov (Tresonče 1898 —1963 Skopje), tragično je okončao svoj životni i umetnički put u skopskoj katastrofi. Završivši umetničku akademiju u Sofiji u 1924. god., Avramovski je malo iza toga došao u Jugoslaviju. Bio je učitelj u više mesta, među kojima i u Skopju. Ovaj makedonski umetnik je prema

strana 134 levo gore
alfred pokorny
laboratorijski merni instrument

strana 134 levo dole
acton bjorn
filmska kamera »viennette super 8«

strana 134 desno gore
bio- pogled na izložbeni prostor

strana 134 desno sredina
ludwig breit
garnitura čaša

strana 134, desno dole
marko turk
dinamični mikrofoni

sadašnjim podacima priredio u Skopju u 1927, svoju prvu samostalnu slikarsku izložbu. Bio je to značajan momenat u procesu formiranja savremene makedonske likovne umetnosti. Ta prva izložba u Makedoniji sadržala je dela oblikovana u okvirima stilskih osobina akademskog realizma, koji je kasnije obogaćen stidljivim prodorima plenerističko-impresionističkih postupka. Kroz pejzaž, portrete mrtve prirode Avramovski je rečnikom školovanog likovnog umetnika izvršio skok iz stvaralaštva skromnih makedonskih zoografa u umetnost našeg veka. Tako njegova izložba dobija karakter simbola, označavanje barem uslovne otvorenosti ka novim tendencijama. Ta izložba Avramovskog prethodi trajnijem i na jugoslovenskom planu značajnijem, stvaralaštvu

drugih makedonskih umetnika starije generacije (Nikola Martinovski i Lazar Ličenovski). Kratak boravak u Parizu posle ove izložbe, ostavio je trajne posledice na stvaralaštvo ovog umetnika, omogućivši njegovo stilsko sazrevanje kroz pouke impresionizma. Avramovskom-Pandilovu ovaj je pravac najbolje odgovarao dajući smisao njegovoj ljudskoj osećajnosti i likovnoj orijentaciji. Umetnikov svet je stalno bio tiha, blaga unesenost u svoj životni ambijent. Boje njegovih najboljih dela (ulja, akvareli, crteži) su tople, postavljene u lakim namazima, sa manjim ili većim rasčlanjivanjem tona u duhu impresionizma. Oblici, stvari, ljudi, njihovi likovi, tretirani su meko, »rastvoreno«, spajaju se sa osnovom slike, sa ambijentom koji ih obuhvata.

dom jna

Lukša Peko, 1—10. VI. 1966, ulja, grafike

galerija umjetnina

Tomislav Hruškovec, 1—15. VI. 1966, slike, grafike

Eugen Buktenica, Petar Smajić, 15—31. VII. 1966

muzej grada splita

Radovi omladine, maj—juni 1966
Pavle Dulčić, juni 1966, slike

salon uluh

Stjepan Levačić, 1—10. VI. 1966, akvareli

starigrad (hvar) gradska vječnica

Izložba mladih zagrebačkih grafičara, avgust 1966

galerija juraj plančić

Izložba mladih članova ULUH-a, avgust 1966

split

petar smajić-eugen buktenica

galerija umjetnina

ješa denegri

Vrijeme je da se u sve snažnijoj konjunkturi »modernih primitivaca« pokrene pitanje vrijednosti njihovog djela van svih povlaštenih kategorija koje im se često pridaju, pitanje koje će biti zasnovano na egzaktnoj provjeri njihovih specifičnih morfoloških oznaka, a da konačno svi, već uobičajeni, pseudopoetski izlivi o navodnom »iskonskom doživljavanju svijeta« prestanu važiti kao relevantni kritički argumenti. Istina je da je fenomen naivne umjetnosti jedan od zanimljivih i karakterističnih vidova savremene produkcije i nije ga moguće, kao što to čini Dorfler, sasvim isključiti iz vitalnih strujanja današnjem stvaralaštvu, no upravo zbog toga on zahtjeva formiranje jedne sebi svojstvene kriteriologije, koja će, vodeći stalno računa o posebnosti ove materije, ipak moći objektivno i trezveno ocjeniti kvalitet djela istom onom rigoroznošću suda kojoj se podvrgavaju sve ostale umjetničke pojave u savremenosti. Dilema što je naivno a što doista umjetničko u umjetnosti naivaca stalno se postavlja u našem pristupanju ovim tvorbama i stoga je izuzetno ozbiljna zadaća onog dijela kritike koje se specijalizirano bavi problematikom modernog naivizma da u njemu pronade, strogo selektivnošću izbora, ono istinsko jezgro autentičnog i odvoji ga od naplavina neumjetničkog: polazimo od pretpostavke da se i unutar ovog predodžbenog mentaliteta može naći u izuzetno ozbiljno iskazanje nekih suštinskih osobina bića, no isto tako iz iskustva znamo da se iza prividne privlačnosti fabule veoma često, rekao bih čak u pretežnom broju slučajeva, krije

neautentičan folklor koji kao takvi ne mogu i ne krajnji diletantizam, hinjena nevjština ili smiju sadržavati kvalifikative umjetnosti. Čini mi se da je splitska izložba Petra Smajića i Eugena Buktenice nagovjestila, posmatrana upravo po tom mjerilu kvaliteta, neke od mogućih polarizacija unutar ove skale i ukazala na raspon između gornje i donje granice vrijednosti.

Smajić se javio pred više od tri decenije jednim izrazom koji je već tada sadržavao svoje bitne oznake i do danas nije, što je i inače karakteristično za slučajeve spontanog naivizma, prolazio kroz radikalnije mijene bilo u svom osnovnom osjećanju forme, bilo u načinu rukovanja materijalom drveta u kome stalno radi. Njegovi motivi su omeđeni na svega nekoliko tema, a tretman forme redovno ide ka simplifikaciji i zatvaranju konture, čestom isticanju vertikalizma i postizavanju jedne specifične arhaizirane ekspresije u već tipičnim »maskama« njegovih figura. Postoji, u postavci Smajićevih likova, neka savladana statika, tek u određenoj mjeri poremećena laganim otklonom osovine, a u općoj atmosferi koju nam ova umjetnost nudi tinja slutnja neke neodređene ali prodorne osjećajnosti bitnog i trajnog. Istina, Smajićeva produkcija je neujednačena, opasnost ponavljanja je stalno prisutna i u rješavanju nekih elemenata forme i u općem karakteru sugestije. Međutim, ako se u njegovom djelu izvrši pažljiva selekcija i odaberu oni živi momenti, otkrićemo nesumnjivo jedan broj skulptura snažne, gotovo začuđujuće ekspresivnosti kakvu je, na primjer, na ovoj izložbi sadržavala plastika »Adam i Eva«.